

Helena Rubinstein

Nainen joka keksi kauneuden

■ **Köyhän puolalaisperheen tytär Helena Rubinstein rakensi maailmanlaajuisen kosmetiikkaimperiumin aikana, jolloin harvat naiset loivat omaa uraa. Menestystarinan lähtölaukauksena oli hänen mukaansa unkarilaisen kemistin kehittämä ihmevoide.**

RIIKKA FORSSTRÖM

”Jos osoitat minulle naisen, joka ei halua näyttää nuorelta ja kauniilta, pelkäänpä, että hän ei ole täysin järjissään”, **Helena Rubinstein** julisti eräässä lehtihaastattelussa vuonna 1922.

Vielä sata vuotta sitten mielipide oli radikaali.

Kunniallisen naisen ei ollut sopivaa keskittyä omaan ulkonäköönsä – eikä varsinkaan maalata naamaansa. Ehostusta käyttivät vain näyttelijättäret ja huonomaineiset naiset.

Kielteinen asennoituminen oli kuitenkin jo muuttumassa. Tästä saadaan paljolti kiittää juuri Helena Rubinsteinia, joka kuului ensimmäisiin kosmetiikka-alan yrittäjiin ja joka teki kauneudesta tieteellisen tutkimuksen kohteen.

Korostaakseen rooliaan nimenomaan ”kauneustieteilijänä” Rubinstein esiintyi mainoksissa valkoisessa laboratoriotakissa koeputkien ja tisluslaitteiden ympäröimänä.

Määrätietoisien puolattaren onnistui kuin onnistuikin murtaa kosmetiikkaan liittynyt ennakkoluulojen muuri ja toteuttaa todellinen kauneudenhoidon vallankumous. Rubinsteinia on syytä kutsuttu ”naiseksi, joka keksi kauneuden”.

”Jumalan lahja”

Helena Rubinstein syntyi juutalaisen suurperheen esikoisena Krakovassa vuoden 1872 joulupäivänä. Helena – alun perin **Chaja** – sai ensi kosketuksen liike-elämään isänsä **Hertzel Rubinsteinin** ruokatarvikaupassa.

Kiinnostuksen kauneudenhoitoon hän peri Gitel-äidiltään. Tämäkin toki paheksui ehostusta mutta iskosti tyttäriensä päähän hiipien hoidon tärkeyden. Helena seisoil ilta illan jälkeen jonnossa odottamassa vuoroaan, kun äiti sively ihovoidetta jokaisen kasvoihin.

Voide oli peräisin perheystävältä, unkarilaiselta kemian tohtorilta **Jacob Lykuskyltä**, joka oli alkuaan ryhtynyt valmistamaan sitä erästä tunnettua näyttelijättärtä varten.

Tohtori vieraili usein Rubinsteinien luona ja toi aina tuliaisiksi ison purkullisen yrttejä ja havupuun kuorta sisältänyttä ihmevoidettaan, joka kantoi nimeä Valaze. Nimi tarkoittaa ”Jumalan lahjaa”.

Omaelämäkerrassaan Helena Rubinstein kertoo aloittaneensa sittemmin itsekin akateemisen opintien kotikaupunkinsa yliopistossa. Lääketieteen opinnot oli kuitenkin pakko jättää sikseen, koska veren näkeminen sai hänet pyörtymään.

Tosiasiassa hän tuskin kulutti maineikkaan opinahjon penkkejä lainkaan, sillä Krakovan yliopisto ei hänen nuoruudessaan hyväksynyt opiskelijoikseen naisia.

Helena Rubinsteinin vanhoillisille vanhemmille oli koulutuksen sijaan tärkeintä se, että tytär löytäisi itselleen puolison. Äiti ja isä yrittivät jopa pakottaa esikoisensa jo 18-vuotiaana naimisiin iäkkään leskimiehen kanssa.

Helena kapinoin raivoisasti vastaan. Erään rajun yhteenoton jälkeen hän päätti lähteä pois Puolasta. Gitel-äidin

kolme veljeä olivat aikoinaan muuttaneet paremman elämän toivossa siirtolaisiksi Australiaan. Helena uskoi, että maa koituisi myös hänen pelastukseksi.

Vähäisten matkatavaroidensa joukkoon hän pakkasi 12 purkkia kallisarvoisinta aarrettaan, tohtori Lykuskyn ihmevoidetta.

Lanoliinia ja laventelia

Perillä odotti kuitenkin täysin toisenlainen elämä kuin Helena Rubinstein oli odottanut. Australian ilmasto oli tukahduttavan kuuma. Lisäksi hän inhosi asumista enon luona Colerainen pikkukaupungissa.

Käänte tapahtui, kun hän pääsi farmaseutin apulaiseksi apteekkiin ja sai idean myydä kotimaasta tuomaansa voidetta asiakkaille, jotka ihastelivat puolalaisneidon virheettömän maidonvalkeaa ihoa.

Armoton aurinko ja tuuli olivat raadelleet paikallisten naisten kasvot karheiksi kuin pergamentti, joten purnukavarasto hupeni nopeasti.

Erään työpäivän jälkeen Rubinstein alkoi tutkia viimeisen purkin sisältöä mikroskoopilla. Jos hän saisi selville voiteen tarkan koostumuksen, hän voisi kenties tehdä sitä lisää.

Resepti ei kuitenkaan hänen analyyssissään auennut. Niinpä Rubinstein ryhtyi kehittämään omia seoksiaan, joiden pohjana hän käytti lanoliinia eli lampaanvillaravastaa.

Raaka-aineesta ei ollut pulaa, sillä Australia oli täynnä määkiviä lammaslaumoja. Ongelmana oli lanoliinin sieämätön haju, mutta neuvokas harrastelijakemisti keksi peittää sen lisäämällä mukaan laventelia.

Nuorta naista ajoi eteenpäin kiihkeä halu päästä pois köyhydestä. Mielessä alkoi kypsyä haave ihonhoitobisnek-

Helena Rubinstein vuonna 1940, jolloin hänen kosmetiikkaimperiuminsa keskipiste oli siirtynyt Yhdysvaltoihin.

sestä. Unelma toteutui vuonna 1902, jolloin Rubinstein muutti Melbourneen. Alkuperänsä omaan kauneusaloonkiin hän hankki tekemällä pitkää päivää lastenhoitajana ja tarjoilijana.

Kultasuoneksi osoittautuneeseen salonkiin tungeksi laumoittain kiinnostuneita naisia. Rubinstein neuvoi asiakkaitaan kädestä pitäen, suositteli erilaisia voiteita eri ihotyypeille ja varoitteli ruskettumisen tuhoisista vaikutuksista.

Ajankohta oli otollinen siinäkin mielessä, että 1900-luvun alun Melbourne oli Australian suurin kaupunki, jonka elinkeinoelämä kukoisti ja joka tarjosi naisillekin monia työmahdollisuuksia. Australialaiset naiset olivat juuri saa-

neet myös äänioikeuden, ja naisasialiike otti ensi askeliaan muuallakin.

Varhaiset naisasianaiset taistelivat paitsi äänioikeuden myös sen puolesta, että kasvonsa voisi meikata joutumatta moralistien silmätikuksi. Esimerkiksi vuoden 1912 kuuluisassa mielenosoituksessa New Yorkissa suffragetit marssivat uhmakkaasti huulet kirkkaanpunaisina.

”Yrttejä Karpaateilta”

”Kauneus on valtaa”, linjasi myös Helena Rubinstein, joka halusi romuttaa aikansa eläneet käsitykset ehostuksen synnillisyydestä.

Hänen mukaansa kosmetiikka ei myöskään orjuuttanut tai alistanut naisia, vaan päinvastoin lisäsi heidän hyvinvointiaan, itseluottamustaan ja kilpailukykyään työmarkkinoilla.

Myöhemmin hän toi ensimmäisten joukossa markkinoille keski-ikä ohittaneille naisille tarkoitettua *anti age* -voiteita.

”Nuoruuden kultti on tullut jäädäkseen!” Rubinstein ilmoitti jo 1920-luvulla, jolloin nuorekkaan ulkonäön säilyttäminen kiinnosti trendikkäitä ihmisiä yhtä paljon kuin nykyäänkin.

Rubinsteinin markkinointistrategiana oli alusta saakka tuotteiden näyttävä ja aggressiivinen mainostaminen.

”Tohtori Lykuskyn, Euroopan ihailuimman ihospesialistin Valaze parantaa huonoimmankin ihon yhdessä kuukaudessa”, vakuuttaa eräs lehtimainos vuodelta 1903.

”Tohtori Lykuskyn kuuluisa Valaze Skin Food koostuu harvinaisista yrteistä, joita kasvaa ainoastaan Karpaattien

vuoristossa”, toinen reklaami maalaili vuonna 1904.

Ilmevoiteen väitettiin korjaavan pahimmatkin vauriot pisamista ryppyihin. Lisäksi se vaalensi ihon pehmeän läpikuultavaksi ja poisti auringon aiheuttamat tuhot.

Tietokirjailija **Lindy Woodhead** on laatinut kaksoiselämäkerran (*War Paint*, 2003) Helena Rubinsteinista ja tämän kovimmasta kilpailijasta **Elizabeth Ardenista** (1881–1966).

Woodheadin mukaan Rubinsteinin alkuperäinen menestystuote saattoi hyvinkin tehdä ihmeitä iholle, kuten mainokset lupasivat – jos se todella sisälsi männynkuoresta uutettua flavonoidia, joka on tutkimuksissa todettu kymmeniä kertoja tehokkaammaksi antioksidantiksi kuin esimerkiksi C- tai E-vitamiini.

Unelmien kauppias

Voimakkaalla itäeurooppalaisella korostuksella englantia puhunutta Helena Rubinsteinia on kuvailtu magneettiseksi persoonaksi, jolla oli taito lumota ihmiset ja saada potentiaaliset ostajat vakuuttuneiksi tuotteistaan.

Kaupallisen kauneusteollisuuden alkuaikoina ihonhoitotuotteiden valmistus oli yhdistelmä tiedettä ja taidetta, kemiaa ja glamouria. Vaikka tuotekehitys on Rubinsteinin ajoista tieteellistynyt huomasti, markkinoinnin peruseriaate on yhä sama: unelmien myyminen.

Kuluttajan halutaan uskovon, että tietyn tuotteen ostaminen muuttaa hänen elämänsä onnellisemmaksi. Olenaista ei ole niinkään se, mitä ainesosia tuote sisältää vaan se, kuinka houkuttelevasti siitä kerrotaan.

Taitavana liikenisena Rubinstein tajusi, että vaikka halvemmilla vaihtoehtoilla voisi ehkä saada aikaan yhtä hyvän lopputuloksen, ne eivät olleet samalla tavoin esteettisesti hiveleviä kuin tyylikkäästi pakatut ja hienostuneilla tuoksuilla parfymoidut luksustuotteet.

Rubinsteinin valmisteet olivat siis kalliita. Siitä huolimatta niiden kysyntä ylitti pian tarjonnan. Valaze-voidetta onneksi riitti, sillä äidiltä tuli säännöllisesti uusi purnukkalasti Puolasta.

Erään laivan kyydissä saapui vihdoin myös itse tohtori Lykuskyn, Helena Rubinstein kertoo muistelmissaan. Kemisti suostui luovuttamaan hänelle reseptinsä, joten yritys saattoi nyt käyn-

Alamy Stock

Kauneustieteen keinoin tuotettua Valaze-voidetta on saatavilla sekä Pariisissa että Lontoossa, valistaa ranskalaislehdessä vuonna 1914 julkaistu tyylikäs reklaami.

Oppitunti Rubinsteinin kauneuskoulussa 1950-luvulla. Asiakkaat saivat huolellisen opastuksen ehostuksen ja nuorekkaana pysyttelyn salaisuuksiin.

nistää menestysvoiteen valmistuksen Australiassa.

Lindy Woodhead ei pidä tarinaa uskottavana. Hänen mukaansa Rubinsteinin kaikki tuotteet tehtiin alusta lähtien Melbournessa, jossa Helenan kemiallisena asiantuntijana toimi mies nimeltä **Frederick Sheppard Grimwade**.

Grimwade oli lääkeainevalmistaja Felton & Grimwaden osakas. Juuri hän opetti Rubinsteinille pyknogonolin eli männynkuoriuutteen tislauksen taidon ja myös tarjosi tälle siihen tarvittavat välineet, Woodhead sanoo.

Kemiaa keittiössä

Joka tapauksessa Helena Rubinstein vietti paljon aikaa ullakolla sijainneessa laboratorioissaan, jonne hän kiipesi iltaisin pitkän kauneussalonkipäivän jälkeen.

Laboratoriossa hän sekoitteli voiteita yömyöhään. Vähitellen hän ryhtyi valmistamaan siellä myös muuta kosmetiikkaa puutereista poski- ja huulipuniin ja silmämeikkeihin.

Rubinstein nimitti kaikkia laboratorioitaan ”keittiökseen”. Kun hän keran tapasi maannaisensa **Marie Curien**, hän huomautti tutkijalle, että tämäkin varmasti nautti suuresti puuhailusta omassa keittiössään.

Radiumin ja poloniumin löytäjän, vuoden 1911 kemian nobelistin vastaus on jäänyt salaisuudeksi.

Tietystä miehestä kauneusaineiden valmistus oli kautta aikojen ollutkin eräänlaista keittiökemiaa. Ennen teollista aikaa ihovoiteet koostuivat yksinkertaisimmillaan glyseriinistä ja ruusuvedestä. Perheenäidit keittelivät kotiliedellään erilaisia yrtti- ja kasvi-seoksia omien reseptiensä mukaan.

Helena Rubinsteinin johtotähti oli toinen.

”Olin päättänyt lopettaa epämääräiset, runolliset höpötykset nuoruuden elämänesteistä ja taikajuomista. Olin varma siitä, että ainoa järkevä tie kauneuteen oli terve tieteellinen tutkimus”, hän kirjoittaa muistelmissaan.

Kouluttamaton nainen kuitenkin tajusi, että hän tarvitsisi omaa tutkimustyötään varten lisäväiväitä. Vuonna 1905 Rubinstein lähti Eurooppaan vuoden mittaiselle opintomatkalta.

Puolatar oli Australiassa jo kuuluisuus, joten sanomalehdet raportoivat yksityiskohtaisesti hänen työskentelystään Wienin, Berliinin, Lontoon ja

Rubinsteinin tuotanto käynnistyi Australiassa ja laajeni sieltä eri puolille maailmaa. Kuva on Israelin Nasaretista vuodelta 1964.

Helena Rubinstein poseerasi erityisen mielellään laboratorioissa, vaikka hänellä ei kemistin koulutusta ollutkaan.

Pariisin parhaissa laboratorioissa maailman johtavien ihotautilääkäreiden ja tiedemiesten kanssa.

Vuoden kuluttua Rubinstein palasi Melbourneen itsevarmuutta hehkuen. Kiertomatkinsa innoittamana hän perusti pian kauneussalongin Lontoon. Seuraavaksi avautui Pariisissa loistokas kauneudenpalvonnan keidas Maison de Beauté Valaze.

”Madamen”, kuten Rubinsteinia

yleisesti kutsuttiin, uusi asiakaskunta koostui Euroopan raharikkaista ja seurapiirien hienostonaisista, joista jotkut tosin häpeilivät yhä kauneushoitolassa käymistä. Suurilla hatuilla kasvonsa peittäneet ylhäiset daamit pyrkivät livahtamaan sisään mahdollisimman huomaamattomasti. >>>

Rubinsteinin laatu kosmetiikkaa ovat jo pitkään mainostaneet huippumallit, vuonna 1957 amerikkalainen Suzy Parker.

Orjapiiskuri ja matriarkka

Helena Rubinstein päätyi lopulta yhdeksi maailman rikkaimmista naisista, joka omisti salonkeja ja koteja joka puolella maailmaa.

Kosmetiikkakuningatar rakasti suuria jalokiviä, moninkertaisia helminauhoja ja huippumuotia. Jatkuvasti liikkeellä ollut kosmopoliitti tunnettiin myös intohimoisena taiteen kerääjänä ja aikansa kuuluisimpien taiteilijoiden ystävänä.

Hänen hoitoloissaan hemmoteltiin naisia monenlaisilla käsittelyillä kasvoja vartalonaamioista ihon kemialliseen kuorintaan ja hierontaan. Tosin esimerkiksi veltostuneen ihon kiristämiseen tarkoitetut parafiiniruiskeet eivät välttämättä olleet täysin vaarattomia.

Imperiumiaan Rubinstein hallitsi yksinvaltiaan elkein. Hän halusi pitää kaikki langat käsissään, vaikka maasta toiseen siirtyessään pestasikin yrityksensä johtotehtäviin sisaruksiaan ja muita sukulaisiaan.

Kun ensimmäinen maailmansota vuonna 1914 syttyi, Rubinstein asui Pariisissa. Sota sai hänet pakenemaan sieltä Yhdysvaltoihin, jossa avautuivat kosmetiikan teollisen massatuotannon valtavat markkinat.

Helena Rubinsteinin uudella mantereella saavuttama menestys ylitti hänen vilskeimmätkin unelmansa. Tosin hän joutui myöhemmin myös viranomaisten silmätikuksi. USA:ssa vuonna 1938 voimaan tullut uusi laki kiristi kosmeettisten aineiden valmistuksen ja mainostamisen valvontaa.

Rubinstein pakotettiin perumaan monia mainosväitteitään, sillä niiden syytettiin antavan harhaanjohtavaa ja valheellista tietoa tuotteiden ainesosista ja tehokkuudesta. Myös tuotesarjoja piti nimetä uudelleen.

Sinnikäs nainen ei kritiikistä lannistunut. Toisen maailmansodan syttymisen vuonna 1939 ja huoli natsien kynsiin joutuneiden sukulaisten ja ystävien kohtalosta jäyti mieltä mutta ei katkaisut uraa.

Vaikka Rubinstein oli kahdesti naimisissa ja sai kaksi lasta, työ oli hänen elämänsä sisältö ja suurin intohimo.

”Uskon kovaan työhön. Se pitää ry-

Helena Rubinstein

New Skin Dew discovery supplies moisture night and day...for a fresh young look!

SKIN DEW is a remarkable new beauty discovery. From the first moment you use this fragrant pink lotion, it gives your skin the moisture and freshness of a young complexion.

Helena Rubinstein, the world-famous beauty scientist, developed SKIN DEW in Paris. It was an overwhelming success! Now available to American women, SKIN DEW works wonders for the health and beauty of your skin 24 hours a day!

SKIN DEW sinks deep into the skin's outer layers, replacing the precious moisture that evaporates every day. It is instantly absorbed, without a trace of grease. Your dehydrated skin responds gratefully... like a thirsty flower!

Only Helena Rubinstein's SKIN DEW has proven to be superior. They maintain the skin's healthy acid balance and help prevent faking and wrinkles.

Use SKIN DEW in the morning for dewy freshness. Make-up goes on better, stays longer and you have a beautiful look all day. At night invisible SKIN DEW is sheer moisture. No grease to get on anything. Lines and dryness melt away.

Give your skin the amazing benefits of SKIN DEW's night and day moisturizing, 3.00, 5.00 and 7.50 sizes.

Available at leading department and drug stores, Helena Rubinstein, 655 Fifth Ave., New York 22, N. Y.

Skin Dew
Moisturizing Emulsion
HELENA RUBINSTEIN'S SKIN DEW
Helena Rubinstein

pyt loitolla ruumiista ja sielusta. Sen avulla nainen pysyy nuorena”, hän kirjoittaa omaelämäkerrassaan.

Rubinsteinin valtakunnassa palveli tuhansia työntekijöitä. Työnarkomaani vaati myös heiltä täydellistä omistautumista. ”Madame” oli häidin tuskin 150 senttiä pitkä, mutta hänellä oli tulinen temperamentti, joten alaiset pelkäsivät johtajan raivonpuuksia tosissaan.

Toisaalta orjapiiskurin kovan ulko-kuoren alla piili perimmältään ujo, kiltti ja hyväsydäminen matriarkka.

Tohtori Lykusky arvoitus

Helena Rubinsteinille oli totuutta tärkeämpää se, että hänestä puhuttiin ja kirjoitettiin, sanoo elämäkerran hänestä laatinut **Michèle Fitoussi**.

Rubinstein loi tietoisesti itsestään tarunhoitoista legenda jalkapolville toisaalta salaillen, toisaalta liioitellen asioita ja muunnellen totuutta sellai-

seksi kuin se häntä miellytti.

Mahtinainen piti visusti salassa muun muassa ikänsä. Nykyään toki tiedetään, että New Yorkissa aprillipäivänä vuonna 1965 menehtynyt kosmetiikkakuningatar oli kuollessaan 92-vuotias.

Töitä hän teki loppuun asti, vaikka 90 vuotta täytettyään johtikin kokouksia vuoteessa leväten.

Valaze-voidetta Helena Rubinstein nimitti ”taikakalukseen”, joka muutti haaveet kullaksi. Maagisen voiteen reseptiä hän ei kertonut julkisuuteen koskaan.

Salaperäisyys verhoaa myös legendaarisen tuotteen keksijää. Toisen Rubinstein-elämäkerran kirjoittaja Lindy Woodhead penkoi perusteellisesti arkistot etsiessään tietoja unkarilaisesta kemististä.

Tohtori Jacob Lykuskyä ei löytynyt jälkeäkään. □

Kirjoittaja on tiedetoimittaja.